Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych
Rok 21 (2015) nr 2 (41), s. 19-36
ISSN 1426-3777

Dorota Górska[1]

SZKOLENIE BIBLIOTECZNE DLA STUDENTÓW UNIWERSYTETU PAPIESKIEGO JANA PAWŁA II W KRAKOWIE

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na potrzebę wprowadzenia do harmonogramu zajęć uniwersyteckich obligatoryjnych szkoleń bibliotecznych. W artykule omówiono typowe zagadnienia poruszane podczas bibliotecznych spotkań ze studentami i przeanalizowano ocenę przydatności takich szkoleń. Podkreślono wpływ permanentnych lekcji bibliotecznych na większą samodzielność i aktywność czytelników, a także na zwiększenie liczby zapisów do biblioteki.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie warunków prowadzenia studiów[2] dostosowanych do wymogów Krajowych Ram Kwalifikacji określa wymogi stawiane przed każdą jednostką organizacyjną uczelni. Wymagania te dotyczą posiadania i udostępnienia przez szkoły odpowiedniej infrastruktury dydaktycznej (sal dydaktycznych, laboratoriów i pracowni), ale także zapewnienia możliwości korzystania z biblioteki wyposażonej w literaturę zalecaną w ramach kształcenia na danym kierunku studiów. Efekty kształcenia, do których można zaliczyć nawyk pogłębiania wiedzy poprzez studiowanie odpowiedniej literatury oraz docieranie do aktualnych informacji na wybrany temat, zostały określone

[1] Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

[2] Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 roku w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, rozdział 3: *Warunki, jakie musi spełniać podstawowa jednostka organizacyjna uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku, poziomie i profilu kształcenia*, pkt 2g.

przez Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa z 2 listopada 2011 roku.

Z punktu widzenia powyższych przepisów umiejętność poruszania się po bibliotekach uczelnianych należy traktować jako jeden z elementów procesu dydaktycznego. Studenci, kończąc edukację, poza wiedzą zdobywaną na konkretnym kierunku studiów powinni wyrobić sobie nawyk samodzielnego dokształcania się[3]. Lekcje biblioteczne organizowane dla studentów rozpoczynających naukę są więc niezbędnym elementem procesu edukacyjnego uczelni. Głównym ich celem jest zachęcenie młodzieży do wizyt w miejscu, gdzie mogą uzyskać niezbędne informacje oraz literaturę potrzebną w toku nauki. Systematycznie prowadzone spotkania pozwalają na dokładne zorientowanie się w potrzebach czytelników i umieszczenie w treści szkolenia wiadomości niezbędnych i najbardziej dla nich istotnych.

Na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie wprowadzono szkolenia biblioteczne w październiku 2012 roku. Zgodnie z zarządzeniem rektora szkolenie jest obowiązkowe dla studentów pierwszego roku studiów I stopnia, II stopnia i jednolitych studiów magisterskich. Dotyczy ono również studentów lat wyższych, którzy dotychczas nie uzyskali z niego zaliczenia[4]. Podczas szkoleń poruszane są takie zagadnienia, jak: zbiory biblioteczne i ich lokalizacja, agendy obsługi czytelników, zasady korzystania z katalogów bibliotecznych, a także dostępne w bibliotece (także przez Internet) źródła informacji.

1. Nowy budynek biblioteki

Od stycznia 2011 roku, po przeniesieniu całego księgozbioru, biblioteka zaczęła obsługiwać czytelników w nowym budynku położonym na terenie III Kampusu Uniwersyteckiego. Od października 2011 roku użytkownicy korzystają z wolnego dostępu do 75 proc. zbiorów (cały księgozbiór liczy około 600 tys. woluminów).

[3] E. Piotrowska, R.M. Zając, *Szkolenie użytkowników w Bibliotece Głównej Akademii Pedagogicznej w Krakowie*, „EBIB" 1 (2005), http://www.ebib.pl/2005/62/piotrowska_zajac.php, 21.02.2015.

[4] Zarządzenie nr 25/2012 Rektora Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II.

Nowy budynek Biblioteki UPJPII, zbudowany na planie zbliżonym do trójkąta, ma ponad 8 900 m^2 powierzchni użytkowej, rozmieszczonej na czterech kondygnacjach (parter i trzy piętra o coraz mniejszej powierzchni). Ogółem w nowej bibliotece przeznaczono ok. 1 250 m^2 na czytelnie i katalogi, a ok. 3 650 m^2 na magazyny zbiorów[5]. Duża powierzchnia pozwoliła na zrealizowanie idei biblioteki otwartej, w której kontakt czytelnika z książką nie jest ograniczony barierami przestrzennymi i organizacyjnymi.

Dla potrzeb uporządkowania zasobu bibliotecznego z wolnym dostępem do zbiorów opracowano wielopoziomową Klasyfikację Dziedzinową Książek i Klasyfikację Dziedzinową Czasopism (KDK i KDC), której autorami są pracownicy Biblioteki UPJPII (po konsultacji z przedstawicielami środowiska naukowego uczelni). Klasyfikacja książek i czasopism UPJPII jest dostosowana do charakteru biblioteki, potrzeb uczelni, jak również do rodzaju i tematyki gromadzonych dzieł. Dziedzinowe rozmieszczenie książek jest jedną z największych zalet biblioteki z otwartym dostępem do zbiorów. Biblioteka tego typu stwarza możliwość dotarcia do pozycji o tej samej lub podobnej tematyce, której wyszukanie przez katalog komputerowy mogłoby być trudniejsze lub w przypadku braku odpowiedniej wiedzy użytkownika – po prostu niemożliwe.

W Bibliotece UPJPII wśród ogólnie dostępnych regałów znajdują się miejsca pracy dla czytelników. Są to fotele, kilkuosobowe stoły i całkowicie wyizolowane pokoje do pracy indywidualnej. Dla potrzeb osób odwiedzających bibliotekę dostępnych jest pięćdziesiąt sześć komputerów podłączonych do Internetu. W całym budynku jest Wi-Fi. Na terenie biblioteki użytkownicy mogą zgodnie z wymogami prawa autorskiego skanować wybrane dokumenty zarówno biblioteczne, jak i własne.

Biblioteka UPJPII jako biblioteka uczelniana udostępnia zbiory i świadczy usługi głównie pracownikom i studentom uniwersytetu. Mogą z niej korzystać również pracownicy naukowi i studenci innych uczelni krakowskich. W odpowiedzi na potrzeby środowiska lokalnego od początku roku akademickiego 2012/2013 biblioteka umożliwiła zapisywanie się osobom na stałe zameldowanym w Krakowie.

---

[5] K. Ingarden, *Falujący horyzont. Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie*, „Świat Architektury. Magazyn dla architektów i projektantów" 9 (2011), s. 66-73.

Klasyfikacja Dziedzinowa Książek – KDK
w Bibliotece Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

DZIAŁY GŁÓWNE

G0. Generalia
T1. Teologia
F2. Filozofia
H3. Historia
P4. Prawo
K5. Dziedzictwo kulturowe
N6. Nauki społeczne
J7. Jan Paweł II
I9. Inne nauki

Fot. 1. Klasyfikacja Dziedzinowa Książek (KDK) w Bibliotece Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

Klasyfikacja Dziedzinowa Czasopism – KDC
w Bibliotece Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

DZIAŁY GŁÓWNE

G0. Generalia
T1. Teologia
F2. Filozofia
H3. Historia
P4. Prawo
K5. Dziedzictwo kulturowe
N6. Nauki społeczne
J7. Jan Paweł II
C8. Prasa
I9. Inne nauki
D10. Dary i depozyty

Fot. 2. Klasyfikacja Dziedzinowa Czasopism (KDC) w Bibliotece Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

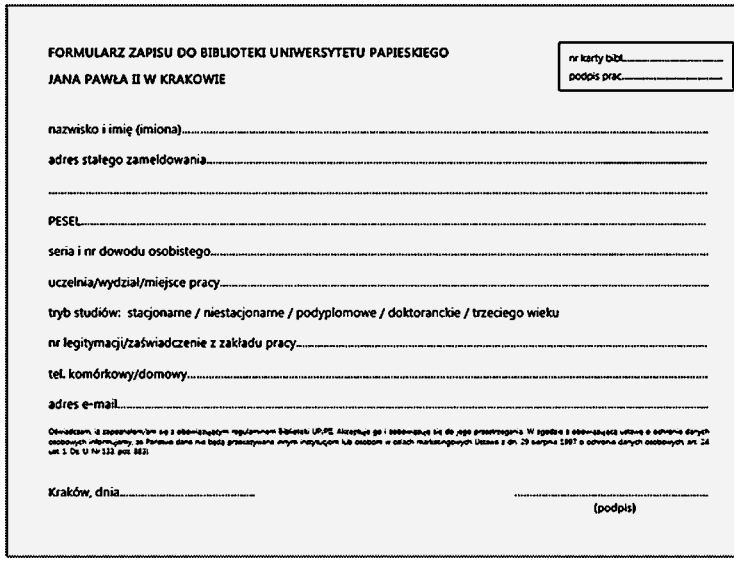

FORMULARZ ZAPISU DO BIBLIOTEKI UNIWERSYTETU PAPIESKIEGO
JANA PAWŁA II W KRAKOWIE

nr karty bibl.....
podpis prac.....

nazwisko i imię (imiona).....

adres stałego zameldowania.....

.....

PESEL.....

seria i nr dowodu osobistego.....

uczelnia/wydział/miejsce pracy.....

tryb studiów: stacjonarne / niestacjonarne / podyplomowe / doktoranckie / trzeciego wieku

nr legitymacji/zaświadczenie z zakładu pracy.....

tel. komórkowy/domowy.....

adres e-mail.....

Oświadczam, iż zapoznałem/am się z obowiązującym regulaminem Biblioteki UPJPII. Akceptuję go i zobowiązuję się do jego przestrzegania. W sprawie z obowiązującą ustawą o ochronie danych osobowych informujemy, że Państwa dane nie będą przekazywane innym instytucjom lub osobom w celach marketingowych. Ustawa z dn. 29 sierpnia 1997 o ochronie danych osobowych art. 24 ust. 1. Dz. U Nr 133 poz. 883)

Kraków, dnia.....

.....
(podpis)

Fot. 3. Formularz zapisu do biblioteki

2. Wprowadzenie obowiązkowych szkoleń bibliotecznych

Istnieje kilka powodów, dla których wprowadzono do harmonogramu zajęć uczelnianych szkolenia biblioteczne. Dla lepszego ich zobrazowania przedstawiono je w punktach.

2.1. Lokalizacja biblioteki w nowym budynku, odległym o ok. 4 km od budynków dydaktycznych uczelni, w wyniku utrudnień komunikacyjnych (w pierwszych latach funkcjonowania biblioteki) wpłynęła na obniżenie liczby czytelników. Studenci lat starszych, przyzwyczajeni do wcześniejszego korzystania z biblioteki oddalonej o kilka minut od sal wykładowych, niechętnie przyjeżdżali na ul. Bobrzyńskiego 10, często zaś wybierali bliższą budynków dydaktycznych Bibliotekę Jagiellońską. Wprowadzenie obowiązkowego szkolenia bibliotecznego (często pierwsza wizyta w nowym gmachu) miało na celu zachęcenie studentów do korzystania ze świetnie wyposażonej biblioteki macierzystej.

2.2. Struktura biblioteki naukowej z wolnym dostępem do zbiorów, jaką oferuje się czytelnikom od 2011 roku, różni się od tych książnic, do których uczęszczała do tej pory młodzież rozpoczynająca studia.

Biblioteki szkolne są o wiele mniejsze, a zbiory najczęściej rozłożone według kolejności napływu lub niezbyt znanego układu dziesiętnego (UKD). Wolny dostęp oznacza, że użytkownicy bez konieczności wypełniania rewersów sami korzystają ze zbiorów umieszczonych w otwartym magazynie. Swobodne poruszanie się pośród półek, na których znajduje się księgozbiór, wymaga od czytelnika znajomości systemu klasyfikacyjnego stosowanego w danej bibliotece. Aby korzystać z otwartych magazynów, czytelnik musi nabyć wiedzy i umiejętności w zakresie wyszukiwania interesujących go pozycji. Ważnym zadaniem szkolenia jest pokonanie w użytkownikach obawy przed poruszaniem się po dużym obszarze biblioteki naukowej, płynącej z braku doświadczenia w korzystaniu z wolnego dostępu do zbiorów.

2.3. W bibliotece UPJPII ok. 200 tys. woluminów (1/3 zasobów) umieszczono w niedostępnych dla czytelników magazynach zwartych. Na kompaktowych regałach przesuwnych znajdują się starsze pozycje – często udostępniane tylko na miejscu. Aby skorzystać z tych dokumentów, po znalezieniu ich w katalogu komputerowym należy wypisać tradycyjny rewers i złożyć zamówienie w wypożyczalni. Wyszukanie konkretnej pozycji w katalogu online i prawidłowe odczytywanie umiejscowienia książek w magazynach (w bibliotece są dwa rodzaje magazynów: nieudostępniane czytelnikom i z wolnym dostępem do zbiorów) jest omawiane podczas spotkań z bibliotekarzem.

2.4. Komputeryzacja i nowe źródła informacji wymagają przygotowania użytkowników do właściwego wykorzystania możliwości, jakie daje nowoczesna i zautomatyzowana biblioteka. W tym celu niezbędne staje się prowadzenie różnego rodzaju szkoleń. Młodzież korzystająca po raz pierwszy ze skomputeryzowanego katalogu bibliotecznego ma często problemy z szybkim i trafnym wyszukaniem potrzebnych informacji. Możliwości sprawnego przeszukiwania katalogu na poziomie podstawowym i zaawansowanym, a także wszystkie jego funkcje dodatkowe, takie jak np. zamawianie, rezerwacja i prolongata, są jasno i przystępnie omawiane na spotkaniu ze studentami.

2.5. Biblioteka i jej zbiory powinny w jak największym stopniu służyć potrzebom pracowników i studentów UPJPII i to od ich decyzji powinno zależeć, co znajduje się na półkach bibliotecznych. Na ladach wypożyczalni wystawiono formularze, na których czytelnicy mogą zgłaszać swoje zapotrzebowania odnośnie do nabywanych ty-

tułów książek i czasopism. Podobne informacje można wysyłać na adres mailowy podany na stronie domowej biblioteki. Stali bywalcy biblioteki mają wpływ na gromadzony księgozbiór, gdyż mogą decydować o tytułach i ilości egzemplarzy kupowanych do biblioteki.

2.6. Na terenie biblioteki czytelnicy mogą bezpłatnie skanować dokumenty (na dwóch skanerach płaskich: na skanerze Copybook i na dwóch urządzeniach wielofunkcyjnych firmy Kyocera). Podczas szkolenia studenci są przyuczani do samodzielnego korzystania z tych urządzeń.

2.7. Biblioteka oferuje swoim czytelnikom wypożyczenia międzybiblioteczne. Obejmują one artykuły i książki, których uczelnia nie posiada w swoich zbiorach i których nie ma w krakowskich bibliotekach. Po podaniu dokładnych danych bibliograficznych poszukiwanych materiałów można je zamówić w innych krajowych instytucjach naukowych i bibliotekach. Zamówienia międzybiblioteczne czytelnicy mogą składać osobiście w Bibliotece UPJPII lub na podany adres mailowy. Studenci są informowani, że warunkiem przyjęcia zamówienia jest posiadanie aktywnego konta bibliotecznego i wypełnienie odpowiedniego formularza. Sprowadzone książki i inne materiały biblioteczne udostępnia się tylko w Bibliotece UPJPII, bez prawa wypożyczenia na zewnątrz. Informacje przekazane podczas spotkań przyczyniają się do wzrostu zainteresowania tą formą działalności.

3. Obowiązkowe szkolenia biblioteczne

W ramach działalności dydaktycznej i szkoleniowej Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie realizuje program permanentnych szkoleń dla studentów i doktorantów. Spotkania są organizowane w nowym gmachu przy ul. Bobrzyńskiego 10 i mają charakter interaktywnego wykładu połączonego z ćwiczeniami. Celem spotkań jest przygotowanie studentów do aktywnego korzystania ze zbiorów i usług Biblioteki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Tzw. lekcje biblioteczne rozpoczyna wykład przeprowadzany w multimedialnej sali konferencyjnej biblioteki. Zakres szkolenia obejmuje następujące zagadnienia:

– zasady korzystania ze zbiorów i usług Biblioteki UPJPII (zapisy, godziny otwarcia, regulaminy, formularze, korzystanie z pokoi do pracy indywidualnej, obsługa skanerów);

– katalog komputerowy Biblioteki UPJPII (przeszukiwanie, sprawdzanie konta, zamawianie, rezerwacja i prolongata);

– tematyka i rozmieszczenie zbiorów (zapoznanie z klasyfikacją dziedzinową książek i czasopism KDK i KDC);

– podstawowe zasady stosowania języka informacyjno-wyszukiwawczego KABA;

– źródła i usługi informacyjne oferowane przez Bibliotekę UPJPII (w tym bazy danych i wypożyczenia międzybiblioteczne);

– wykorzystanie strony domowej biblioteki jako źródła informacji (aktualności biblioteczne, dostęp do czasopism elektronicznych, multimediów, zasobów cyfrowych i baz danych, informacje o wystawach, spotkaniach i konferencjach, dostęp do kursów z zasad korzystania z zasobów wiedzy);

– Biblioteka Cyfrowa jak źródło materiałów zawierające repozytorium publikacji pracowników naukowych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie;

– działanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni.

Po godzinnym wykładzie oprowadza się studentów po magazynach dostępnych dla czytelników. Zgromadzone na dwóch piętrach wydawnictwa zwarte i ciągłe są uporządkowane według hierarchicznej, wielopoziomowej Klasyfikacji Dziedzinowej Książek i Klasyfikacji Dziedzinowej Czasopism. W czasie krótkiego spaceru po bibliotece przekazuje się informacje o rozłożeniu materiałów bibliotecznych. Dokładny opis klasyfikacji jest zamieszczony na stronach WWW biblioteki, a jego papierowe odpowiedniki rozłożone na ladach wypożyczalni. Istotną częścią tego elementu szkolenia jest przyuczenie czytelników do odnajdywania na regałach potrzebnych pozycji. Informuje się młodzież o obowiązku odkładania niepotrzebnych materiałów na wyznaczone miejsce.

W celu lepszego połączenia teorii z praktyką szkolenia kończą się ćwiczeniami praktycznymi utrwalającymi reguły przeszukiwania katalogów online i swobodnego poruszania się po bibliotece z wolnym dostępem do zbiorów. Wykorzystując nabytą wiedzę, każdy z uczestników spotkania musi wyszukać dwie wskazane pozycje.

Udział w przysposobieniu bibliotecznym i prawidłowe wykonanie ćwiczeń kończy się wpisaniem zaliczenia do indeksu oraz w karcie egzaminacyjnej.

Jednorazowe szkolenia prowadzi się również dla nowo zapisywanych czytelników. Do tej grupy należą głównie studenci innych uczelni Krakowa, mieszkańcy miasta, a także studenci Uniwersytetu Trzeciego Wieku, dla których nie organizuje się lekcji bibliotecznych.

4. Analiza szkoleń bibliotecznych na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II

W celu dokładniejszego przeanalizowania zasadności wprowadzenia szkoleń bibliotecznych w tej części artykułu oparto się na przeprowadzonych wywiadach ze studentami, danych statystycznych systemu VTLS/Virtua, rocznych sprawozdaniach GUS dotyczących bibliotek, listach obecności na szkoleniach bibliotecznych i na danych z zeszytu odwiedzin.

Na podstawie przeprowadzonych rozmów ze 120 studentami stwierdzono potrzebę przysposobienia czytelniczego. Ponad 65 proc. ankietowanej młodzieży I roku nie miała w szkole średniej lekcji bibliotecznych, a 90 proc. nie korzystało nigdy z katalogu elektronicznego. Obligatoryjna wizyta w nowym budynku jest dla 95 proc. pierwszą wizytą w książnicy UPJPII. Studenci lat wyższych, którzy dopiero w ostatnich latach nauki przyjechali do budynku przy ul. Bobrzyńskiego 10, niejednokrotnie stwierdzali, że nie wiedzieli o możliwości korzystania z tak nowoczesnej biblioteki.

Na podstawie poniższego wykresu można zauważyć problem wynikający z braku doświadczenia młodzieży w korzystaniu z biblioteki. Mając do zaoferowania nowoczesny obiekt, założono, że pokazanie wszystkich możliwości, jakie daje wykorzystanie współczesnych mediów, może być zachęcające. Stwierdzono, że tylko bezpośrednia obecność w nowym gmachu i przedstawienie biblioteki jako miejsca do spokojnej nauki, zapewniającego niezbędne zaplecze dydaktyczne, może nakłonić studentów do korzystania z uczelnia-

nego zasobu naukowego. Na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II nie planuje się wprowadzenia tak popularnego ostatnio szkolenia bibliotecznego metodą e-learningu, gdyż doświadczenie wskazuje, że w przypadku biblioteki oddalonej od budynków dydaktycznych tylko przez żywą obecność w budynku biblioteki można pozyskać nowych czytelników.

Wykres 1. Analiza potrzeby szkoleń bibliotecznych

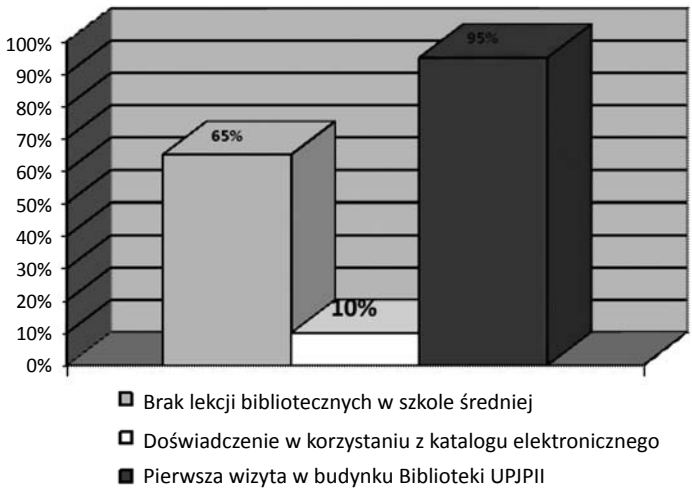

Źródło: Ankieta przeprowadzona wśród 120 uczestników szkoleń bibliotecznych.

Należy podkreślić, że szkolenia biblioteczne są jedną z form promocji nowej placówki. W ostatnich latach studenci coraz chętniej przyjeżdżają na ul. Bobrzyńskiego, gdzie czeka na nich bogaty księgozbiór dostosowany do wymogów programowych UPJPII. Po wprowadzeniu obligatoryjnych szkoleń bibliotecznych (a tym samym przymusowej wizyty w oddalonym budynku) liczba czytelników rejestrujących się w bibliotece wyraźnie wzrasta. Od 2012 roku co roku przybywa około 1 000 nowych użytkowników. Na przestrzeni ostatnich trzech lat do biblioteki zapisało się 3 189 nowych osób, co stanowi przyrost o 34 proc. w porównaniu z rokiem 2011. Przedstawiony poniżej wykres wyraźnie ilustruje tę tendencję.

Wykres 2. Czytelnicy zarejestrowani w Bibliotece UPJPII: 2011 rok – 9 274 czytelników, 2012 rok – 10 493 czytelników, 2013 rok – 11 739 czytelników, 2014 rok – 12 463 czytelników

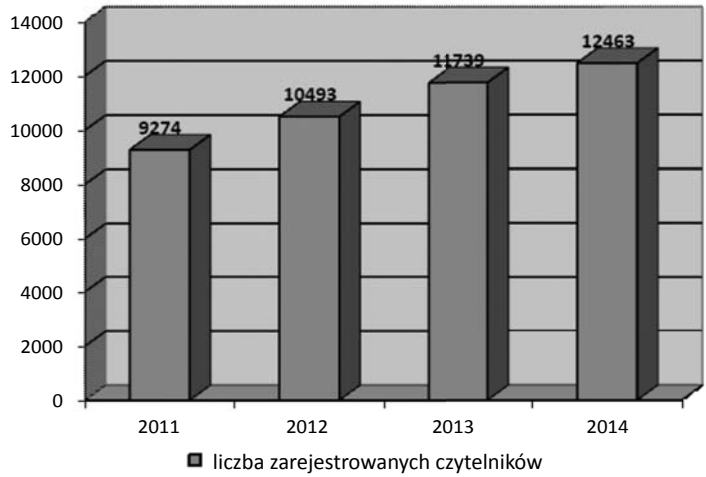

Źródło: Statystyki systemu VTLS/Virtua.

Każde spotkanie z młodzieżą kończy się możliwością zapisu do biblioteki. Około 60 proc. studentów bezpośrednio po szkoleniu korzysta z tej oferty i rejestruje się w bibliotece.

Przygotowując spotkania, bibliotekarze doskonale znający potrzeby informacyjne użytkowników umieszczają w treściach szkoleń wiadomości najbardziej istotne i niezbędne dla nowych czytelników. Zauważono, że do biblioteki przychodzą młodzi ludzie, którzy mimo biegłej obsługi elektronicznych gadżetów mają trudności z właściwym wykorzystaniem systemu bibliotecznego lub przeszukiwaniem pełnotekstowych baz danych. Aby studenci nauczyli się efektywnego korzystania z zasobów informacyjnych, muszą otrzymać wskazówki teoretyczne połączone z ćwiczeniami praktycznymi z wyszukiwania w zasobach bibliotecznych. Szkolenia zawierające podstawowe dane przydatne dla użytkowników przybliżają terminologię stosowaną w katalogu online i objaśniają procedury biblioteczne, począwszy od zapisu do biblioteki, poprzez wyszukiwanie, składanie zamówień po rezerwację i prolongatę. W czasie spotkań czytelnicy pogłębiają swoją wiedzę i umiejętności w zakresie wyszukiwania potrzebnych pozycji w katalogu i na półkach bibliotecznych.

Dostrzegalnym efektem wprowadzenia obowiązkowych szkoleń bibliotecznych jest większa swoboda przeszkolonych czytelników w korzystaniu z oferowanych usług i zasobów. Dzięki spotkaniom bibliotecznym, na których w spokojnej i życzliwej atmosferze objaśnia się wszystkie procedury biblioteczne, przełamywane są obawy przed korzystaniem z dużej biblioteki naukowej. Po zajęciach z bibliotekarzem samodzielne wyszukiwanie konkretnych pozycji w magazynach nie sprawia trudności ponad 95 proc. uczestników szkoleń. Aż 75 proc. studentów uważa, że informacje przekazane podczas wykładu połączone z indywidualnymi ćwiczeniami w wyszukiwaniu wskazanych pozycji są przydatne i unaoczniają logikę rozłożenia księgozbioru. Ponadto 55 proc. ankietowanych docenia zalety korzystania ze zbiorów ustawionych w wolnym dostępie. Korzyść z braku konieczności wypełniania rewersów, a więc oszczędność czasu zauważa 40 proc. respondentów. Dla tej grupy studentów ważna jest możliwość dotarcia do ustawionych koło siebie pozycji o tej samej tematyce, które poprzez wyszukiwanie w katalogu komputerowym mogłyby nie zostać uwzględnione w wynikach. Wykres 3 obrazuje ocenę efektów szkoleń bibliotecznych. Pozytywne nastawienie studentów do oferty proponowanej w czasie szkoleń bibliotecznych jest zadowalające.

Wykres 3. Ocena efektów szkoleń bibliotecznych

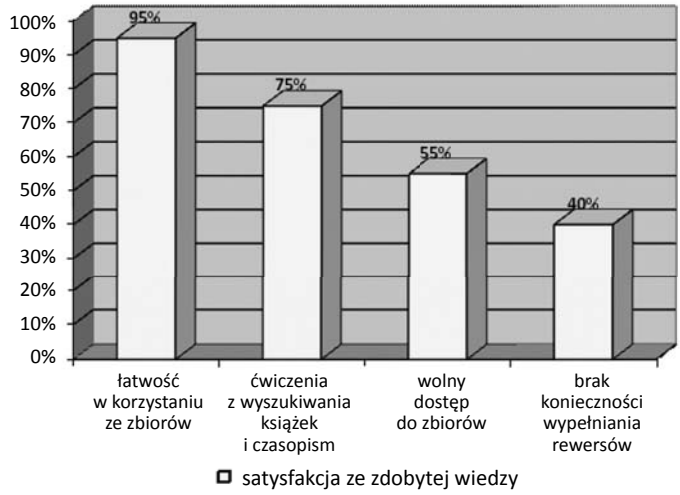

Źródło: Ankieta przeprowadzona wśród 120 uczestników szkoleń bibliotecznych.

Szkolenia biblioteczne służą nie tylko kształceniu studentów, ale pozwalają także zorientować się w potrzebach czytelników. Bardzo przydatne okazało się zachęcanie młodzieży do składania indywidualnych zamówień na zakup nowych pozycji. W 2014 roku kupiono do biblioteki 700 książek, 313 tytułów czasopism i trzydzieści jeden wydawnictw multimedialnych. Stali bywalcy gmachu przy ul. Bobrzyńskiego 10 współdecydują o ilości i jakości nabytków bibliotecznych. Szacuje się, że około 99 proc. kupowanych pozycji jest zgodna ze zgłoszonymi potrzebami. Niezrealizowane zamówienia dotyczą jedynie książek, których nakład został wyczerpany, a także tych wydawnictw (głównie zagranicznych), których koszt przewyższa możliwości finansowe biblioteki.

Na ladach wypożyczalni dostępne są formularze, na których można zgłaszać indywidualne zapotrzebowanie na nowe książki.

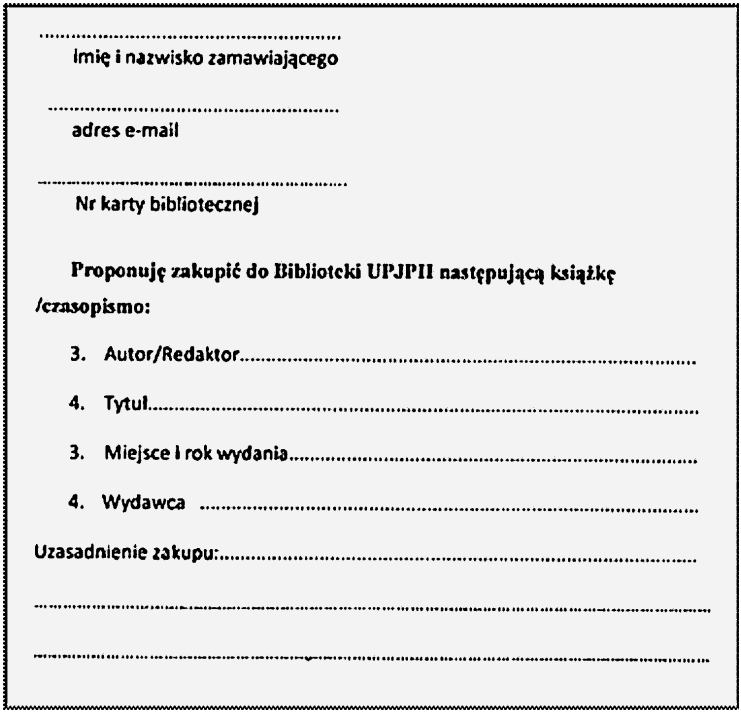

.....

Imię i nazwisko zamawiającego

.....

adres e-mail

.....

Nr karty bibliotecznej

Proponuję zakupić do Biblioteki UPJPII następującą książkę /czasopismo:

3. Autor/Redaktor.....
4. Tytuł.....
3. Miejsce i rok wydania.....
4. Wydawca .....

Uzasadnienie zakupu:.....

.....

.....

Fot. 4. Formularz z propozycją zakupu książek lub czasopism do biblioteki

W magazynach otwartych Biblioteki UPJPII dostępna jest nieodpłatna usługa samoobsługowego skanowania. Do dyspozycji czytelników pozostaje pięć skanerów zlokalizowanych na dwóch poziomach gmachu. Po wstępnym instruktażu młodzież bardzo chętnie korzysta z możliwości sporządzania bezpłatnych kopii cyfrowych. Około 75 proc. ankietowanych studentów ocenia informacje o dostępności i zasadach korzystania ze skanerów za bardzo przydatne. Elektroniczne powielanie obejmuje nie tylko zasoby biblioteczne. Studenci często skanują przyniesione materiały, w tym notatki z wykładów.

Od roku akademickiego 2011/2012 uruchomiono tzw. wypożyczenia międzybiblioteczne. Po wprowadzeniu informacji o tej możliwości także ta forma dostępu do księgozbioru cieszy się dużą popularnością. Systematycznie zwiększa się liczba książek i innych materiałów bibliotecznych, które na życzenie czytelników sprowadza się z polskich bibliotek i instytucji naukowych. W latach 2012-2014 zrealizowano 451 takich zamówień.

Zauważono, że użytkownicy częściej wykorzystują do prac naukowych bazy danych oferowane przez bibliotekę. W roku 2014 Biblioteka UPJPII uzyskała dostęp do 5 429 licencjonowanych zbiorów elektronicznych, w tym do 173 książek elektronicznych w ramach platformy IBUK i do dwudziestu czterech baz danych. Pracownicy biblioteki na bieżąco informują czytelników o zasobach gromadzonych przez bibliotekę.

Około 60 proc. ze 120 ankietowanych użytkowników korzysta z biblioteki na miejscu, twierdząc, że mają tu do dyspozycji materiały do pracy zarówno w formie papierowej, jak i w wersji elektronicznej. Od roku 2012 liczba osób wykorzystujących zasoby biblioteczne w czytelniach (bez zabierania książek i czasopism do domu) stopniowo się zwiększa. W roku 2012 na miejscu ze zbiorów bibliotecznych korzystało 6 172 czytelników, w roku 2013 – 9 006 czytelników (wzrost o 45 proc. w stosunku do roku 2012), a w roku 2014 – 11 063 czytelników (wzrost o 79 proc. w stosunku do roku 2012). Wykres 4 sporządzony na podstawie bibliotecznego zeszytu odwiedzin ilustruje tendencję wzrostową pod względem liczby czytelników wykorzystujących zgromadzone w bibliotece materiały bez wypożyczania ich do domu.

Wykres 4. Odwiedziny w Bibliotece Głównej UPJPII (czytelnicy korzystających ze zbiorów na miejscu): rok 2012 – 6 172 czytelników, rok 2013 – 9 006 czytelników, rok 2014 – 11 063 czytelników

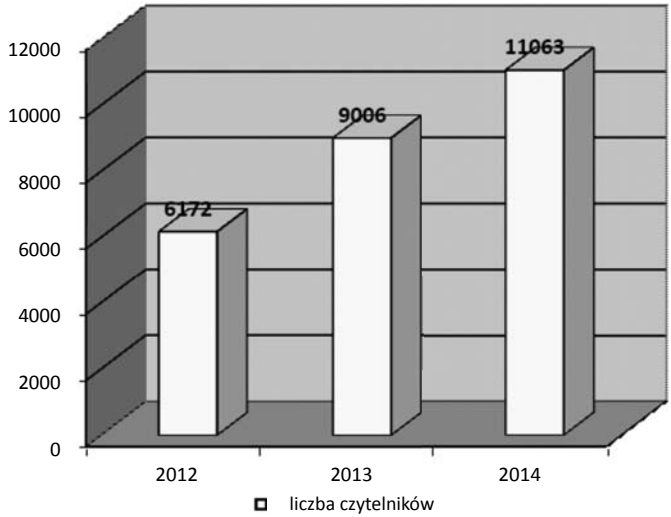

Źródło: Biblioteczny zeszyt odwiedzin.

Początkowo w obowiązkowych szkoleniach musieli wziąć udział wszyscy studenci UPJPII. Pierwszą lekcję przeprowadzono w marcu 2012 roku. Uczestniczyło w niej zaledwie sześć osób. Na kolejnych spotkaniach zaczęło się pojawiać coraz więcej słuchaczy. Do czerwca 2013 roku odbyło się siedemdziesiąt pięć zorganizowanych lekcji bibliotecznych. Dodatkowo udzielano instruktażu indywidualnego. W roku akademickim 2012/2013 udzielono informacji o zasobie bibliotecznym łącznie 3 125 osobom. Wysoka liczba studentów biorących udział w spotkaniach z bibliotekarzami w roku akademickim 2012/2013 wynikała z braku lekcji bibliotecznych w poprzednich latach, a co za tym idzie – z konieczności zapoznania wszystkich słuchaczy UPJPII z zasadami korzystania z książnicy. W kolejnym roku akademickim w lekcjach bibliotecznych uczestniczyli słuchacze pierwszego roku i ci studenci, którzy nie odbyli szkolenia w roku akademickim 2012/2013. Odbyło się dwadzieścia osiem zorganizowanych spotkań. Łącznie ze szkoleniami indywidualnymi przeszkolono 1 940 osób. W roku akademickim 2014/2015 – do marca

2015 roku – przeprowadzono dziewiętnaście lekcji bibliotecznych. Razem udzielono instruktażu ok. 960 nowym czytelnikom. W ostatnich trzech latach akademickich przeszkolono około 6 tys. nowych czytelników.

Od roku akademickiego 2014/2015 na obligatoryjne spotkania przyjeżdżają tylko studenci pierwszego roku, gdyż studenci lat starszych zostali już przeszkoleni i regularnie korzystają ze zbiorów.

Wykres 5. Czytelnicy przeszkoleni podczas grupowych i indywidualnych szkoleń bibliotecznych. Liczba przeszkolonych osób: rok akademicki 2012/2013 – 3 125 osób, rok akademicki 2013/2014 – 1 940 osób, trwający rok akademicki 2014/2015 – 935 osób

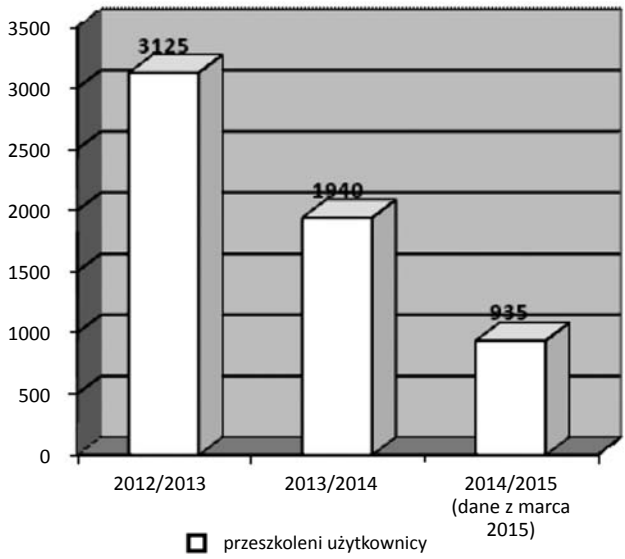

Źródło: Opracowanie własne na podstawie gromadzonych list uczestników szkoleń (szkolenia grupowe i indywidualne).

Wykres 6 obrazuje liczbę szkoleń regularnie przeprowadzanych przez pracowników biblioteki. Z analizy poniższego wykresu wynika, że w roku 2013 odbyło się najwięcej spotkań. Przewiduje się, że w kolejnych latach liczba szkoleń ustabilizuje się na poziomie porównywalnym z ilością studentów przyjmowanych na pierwszy rok studiów.

Wykres 6. Liczba szkoleń bibliotecznych i osób pouczonych o zasadach korzystania z biblioteki

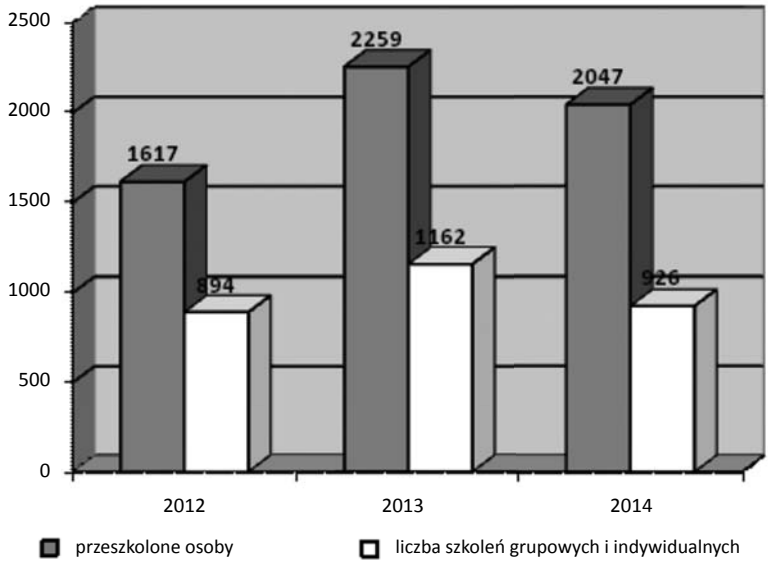

Źródło: Statystyki przesyłane do GUS.

Wnioski

Podsumowując badania przeprowadzone wśród ankietowanych uczestników szkoleń bibliotecznych, można stwierdzić, że przekazywanie studentom informacji o bibliotece naukowej jest koniecznością i obowiązkiem każdej szkoły wyższej. Uczelnia, a co za tym idzie – również biblioteka, powinna przygotować i wspomagać studentów w identyfikacji potrzebnych materiałów naukowych, a także w lokalizacji potrzebnych źródeł. Można przytoczyć tu słowa Billa Gatesa: „Z własnego doświadczenia wiem, o ile skuteczniejsza staje się nauka, gdy pod ręką znajdują się odpowiednie narzędzia – i jak trudno jest się uczyć, gdy brak dobrych źródeł informacji”[6].

[6] B. Gates, za: Umiejętności akademickie – Cytaty, oprac. M. Cieciura, http://cieciura.net/zsw/cytaty_ua.html, 21.02.2015.

Podstawową funkcją biblioteki akademickiej jest udostępnianie aktualnych informacji służących nauce oraz dydaktyce, a także tworzenie warunków do nieustannego rozwoju procesu dydaktyczno-wychowawczego[7]. Przeprowadzane szkolenia biblioteczne mają na celu zachęcenie potencjalnych czytelników do korzystania z nowoczesnej, bardzo dobrze wyposażonej biblioteki naukowej. Regularnie prowadzone szkolenia spełniają swoje założenie. Obowiązkowe lekcje biblioteczne są jedną z form popularyzacji i promocji biblioteki. Z nowej książnicy Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie korzysta coraz więcej studentów. Nowi czytelnicy z zainteresowaniem wykorzystują ofertę biblioteczną, a dzięki spotkaniom wprowadzającym zaznajamiają się z bogatą ofertą książek, czasopism i baz danych ze wszystkich dziedzin zgodnych z kierunkami nauczania na UPJPII.

LIBRARY TRAINING FOR STUDENTS OF PONTIFICAL UNIVERSITY OF JOHN PAUL II IN KRAKÓW

Computerization and thus an access to the growing knowledge resources, requires continuous training and gaining new qualifications. The library meetings with students allow to inform them how to easily use the university book collection. Training for new students should be a regular part of the teaching process at the university library. Its main aim is to pass basic, practical knowledge about the library and how to use library resources and services by oneself.

[7] J. Stępniak, *Szkoła wyższa i jej biblioteka – warunki integracji*, w: *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych. III Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, 25-27 czerwca 2008. Materiały konferencyjne*, Łódź 2008, s. 16.